

АНАЛИ

ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

АПФ, Година XLIV, Београд, бр. 2–3, март-јуни 1996, стр. 1–183

YU-ISSN 0003–2565

О ПРОФЕСОРУ БОРИВОЈУ ПОЗНИЋУ И ЊЕГОВОМ ДЕЛУ

Радови професора Познића, са интересовањем и пажњом дочекивани и читани у југословенској правничкој јавности, учинили су његово име не само познатим, већ и чувеним међу правницима. Они који имају срећу да са професором ближе сарађују и да га као човека боље познају, постају и остају његови приврженици, а не само поштоваоци његовог дела. Заклоњени пословичном повученошћу професора Познића, широј јавности су, међутим, остали непознати подаци о његовом животу, професионалном успону, о његовој личности.

Боривоје Познић је рођен 21. септембра 1914. године у Новој Градишки, као једино дете Вукосаве и Данила Познића, службеника финансијске контроле. Као дечак дошао је у Београд и у њему остао. У Београду је 1924. године завршио основну школу, а исте године се уписао у Другу мушку гимназију. Матурирао је 1932. године. Први корак према правничкој каријери учинио је 1932. године, уписавши се на Правни факултет у Београду. Професор Познић је један од најбољих студената своје генерације. Дипломирао је 11. новембра 1936, тек навршивши 22 године, са просечном оценом 9,54, тј., према тадашњим званичним оценама, са одличним успехом. Одмах по дипломирању уписао се и похађао докторандски курс на Правном факултету.

Почеци његове професионалне правничке делатности везани су за правну праксу. Неколико месеци по дипломирању (26. јануара 1937. године) ступио је на рад као адвокатски приправник, а истовремено и на обавезну праксу, у Окружни суд за град Београд. Као адвокатски и судски приправник радио је до септембра 1938. године, када је отишао на одслужење војног рока. Стекао је чин резервног потпоручника, што је остало једино подручје његове делатности у коме није напредовао. По доласку из војске наставио

је да ради као адвокатски приправник на стажу у суду. У државну чиновничку службу, у којој ће дуго остати, ступио је крајем 1939. године, запосливши се у Државном правобранилаштву у Београду, као чиновник VIII положајне групе. Други светски рат га је затекао на тој дужности, коју је обављао до 1945. године, положивши у међувремену, 1942. године државни судијски испит. После ослобођења, 1945. године, ступио је у Министарство за Конституанту и тамо радио годину дана, а затим га преузима Комитет за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ, у коме ради све до доласка на Правни факултет (1960. године) изузев у периоду од 1949. до 1951. године, који је провео као службеник у Министарству државних резерви ФНРЈ и у Савету за промет робом ФНРЈ.

Први наговештај о посебном интересовању професора Познића за правну област у којој је постао ауторитет, налазимо у његовој службеничкој документацији из 1946. године, у којој стоји да се бави научним радом у области грађанског процесног права. То је већ време када је почео са припремањем своје докторске дисертације. Радећи у Комитету за законодавство, професор Познић је највећи дао свога стажа провео у припремању и праћењу законских текстова у области грађанског права и грађанског процесног права. Не само његова интересовања током студија, већ и први његов објављени рад — „О неправичном обогаћењу” из 1939. године — дакле из времена када је, као двадесетпетогодишњак, био адвокатски приправник, показује изразиту цивилистичку оријентацију. Иако је основни предмет његових интересовања, од самих почетака научне делатности, било грађанско процесно право, професор Познић је писац немалог броја радова из материјалног грађанског права. Писао је, како ће се из библиографије добро видети, о различитим материјалноправним темама, посебно онима на које га је упућивао његов рад у Комитету за законодавство — о експропријацији, станарском праву, правном субјективитету у имовинским односима везаним за друштвену својину, о Једнообразном закону о међународној продаји телесних покретних ствари итд.

У свет процесне науке ушао је на велика врата, својом (нажалост) још увек необјављеном дисертацијом из 1952. године „О објективним границама правноснажности грађанске пресуде”. Оцена коју су о тој дисертацији дали професори Михајло Константиновић и Борислав Благојевић, заслужује да буде поновљена у овој прилици:

„У својој дисертацији Б. Познић обрађује једно од теоретски и практично најинтересантнијих питања грађанског судског поступка, али и питање које је било и остало једно од најспорнијих питања ове материје, задржавајући се при томе у првом реду на проблему објективних граница правоснажности. Отуда и полазна поставка у овом раду: одредити предмет спора да би се тиме добили елементи за одређивање граница правоснажности, јер пресуда не

може ићи преко онога што је предмет спора. При томе се Познић задржава на разним мишљењима изнетим у науци и у појединим правима о садржини предмета спора, а посебно, с обзиром на проблем правоснажности, на утврђивању елемената којима се одређује идентитет предмета спора, упуштајући се у познату теоретску проблематику о природи права на правну заштиту, а у вези с тим и у питање односа материјалног и процесног права. У вези с тим он се критички односи према извесним процесноправним теоријама о аншпруху, сматрајући да се при решавању овога питања никада не сме губити из вида нужан однос између материјалног и формалног права, па зато сматра субјективно право предметом спора, што другим речима значи да предметом спора сматра тужбени захтев јер се кроз њега изражава управо субјективно право чија се заштита тражи. (...) Овим излагањима Б. Познић показује познавање све суштинске теоретске проблематике процедуре уопште, а напосе правоснажности, показујући тиме способност за научни рад у овој области, способност која се иначе ретко среће у редовима процесуалиста, и то не само код нас него и у другим земљама.”

Препоручивши се својом солидношћу и поузданошћу, а посебно темељним познавањем европског законодавства и научне мисли у области грађанског процесног права, Боривоје Познић је у фебруару 1955. године изабран за хонорарног доцента на Правном факултету у Београду. Крајем 1960. године постаје стални професор и тада престаје његов рад, али не и трајна сарадња са Комитетом за законодавство. Напротив — и као државни чиновник и, касније, као професор, био је један од аутора најзначајнијих процесних и неких материјалноправних законских текстова. За редовног професора изабран је 1965. године. Две године — 1967/68 и 1968/69, у бурним временима за Универзитет, био је продекан Правног факултета.

Почев од шездесетих година професор Познић ради и као арбитар у Спољнотрговинској арбитражи у Београду, често у функцији председника већа.

Ступањем на факултет, Боривоје Познић постаје професор у најплеменитијем смислу речи. Готово сви који данас суде или заступају странке у овој земљи, научили су грађански судски поступак од њега. Било непосредно, слушајући предавања, било посредно, читајући његов уџбеник. Предавања професора Познића, изрицана непогрешивом дикцијом, са подвлачењем и поштовањем супротних становишта, памте хиљаде данашњих правника. Бројни његови курсеви на постдипломским студијама, увек нови и брижљиво припремани, наставили су да живе, међу онима који су имали срећу да их слушају и дуго памте, па је велика штета што су само фрагментарно публиковани у виду чланака. Нека само

мали избор тема са постдипломских курсева буде презентирани читаоцу: право на тужбу, пресуда због изостанка, појам парничне радње, дејства кривичне пресуде у парници.

Систем свог најутицајнијег дела — уџбеника „Грађанско процесно право” — професор Познић је поставио 1958. године, објавивши скрипта о грађанском судском поступку. Тај систем професор вредно усавршава до данас. Од 1962. до 1995. године изишло је 14 издања овог уџбеника. Већина њих су измењена и обogaћена, не само променама у позитивном законодавству, већ новим научним сазнањима, а посебно систематичним излагањем ставова судске праксе. Основна теоријска линија концепта грађанског процесног права у обради професора Познића, креће се од одређивања битних карактеристика науке грађанског процесног права као самосталне научне дисциплине, теоријски одвојиве, а функционално неизбежно повезане са материјалним грађанским правом — до појачаног указивања на нужност интензивнијег научног повезивања процесног и материјалног права, у новијим радовима и у необјављеним гледиштима.

Нема ниједног интригантног научног задатка из области грађанског процесног права кога се професор није подухватио у својим радовима. Ипак, ваља издвојити теме у којима је дао незаобилазан научни допринос: појам тужбеног захтева, правноснажност, правни лекови, утицај кривичне пресуде на парнични поступак, арбитражни споразум и арбитражни поступак, признање и извршење страних судских и арбитражних одлука. Резултате своје научне делатности и стање југословенске теорије и праксе више пута је представио међународној стручној јавности у рефератима које је припремао и личним учешћем.

У начину обраде и систематизици чини се да професор нема доминантне узорце. Ипак, опажа се утицај професора Џуље, међу домаћим, те утицај Rosenberga, а у новије доба и Faschinga, међу страним писцима.

Од професора Познића наша правничка јавност очекује опсежан Коментар Закона о парничном поступку, коме је посветио зреле године свога живота.

Начин на који професор Познић приступа свакој теми коју разматра, јесте, вероватно, највећа вредност његовог дела. О свакој теми читалац редовно добија поуздану упоредноправну и позитивноправну информацију. Талентован за стране језике, професор лако чита неколико. При томе, систематично прати, обрађује и излаже ставове праксе. Када препоручује решење проблема који поставља, професор Познић са подједнаком пажњом износи супротна гледишта, па и антиципира још неизнесене противаргументе. У залагању за свој став, код њега има жара, али никад, чак ни између редова, нема потцењивања супротног становишта. Увек је

спреман да са онима који далеко мање знају од њега, провери своје аргументе и да, са уважавањем, саслуша њихово мишљење. Професор Познић је у научној дискусији изузетно фер борац.

Тај манир је пренео и у свакодневне контакте. Или се, обрнуто, у својим научним радовима показује онаквим какав је иначе: господин. Будући наизглед затворен и штедљив на речима, зна, међутим, да добро заинтересује друге за тему и да их наведе на разговор. Каквим психолошким механизмима то постиже, тешко је рећи. Изгледа да је у питању дискретни шарм једне толерантне личности која изазива поштовање и тиме што за оно што чини ни не очекује ни не тражи јавне и приватне хвале и признања.

Површно гледано, његова животна девиза је песимистична. На уобичајено питање како је, редовно одговара: „Хвала Богу, нема ништа ново!” Јер, ново често може бити неугодно. Његови сарадници и пријатељи су, међутим, имали прилике да се увере да овај исказ није резултат песимизма, већ здравог разума искусног човека. Уздржаност и ненаметљивост професора Познића не значе, међутим, никако слабост. Упорност, са којом континуирано следи пут чисте науке, ослобођене идеолошких и, уопште, ваннаучних обзирности, резултира и у професоровом раду и у животу једном ретком последицом. Све што чини, чини *lege artis*, дакле, са посвемашњом прилагођеношћу предмету, без обзира да ли је тај предмет научни, педагошки или чисто лични. Једини компрописи на које је спреман, увек остају у оквиру правила струке и часнога живота. Његова тиха, а упорна борба за друштвену афирмацију права и правништва, одвија се на правим местима: на Правном факултету, у Спољнотрговинској арбитражи, у брижљиво обављаној дужности секретара Удружења за упоредно право, коју је некада вршио. Данас, у поштовања вредним годинама, човек који је готово читав живот провео у једном месту, а ипак живео у четири државе, који се сећа дана када су сађени платани испред зграде Правног факултета, нашао је времена, а посебно младалачког интересовања да се укључи у нова правничка удружења: у обновљено удружење за упоредно право и удружење за право Европске уније.

Са професором Познићем је лако сарађивати — још лакше је од њега учити. Он воли то што ради. Његов интелект је избегао старост. Увек критичан, никад о себи није мислио као о великом професору и научнику. И не воли велике речи о себи. Само зато их нисам написала.

др Весна Ракић-Водинелић